

ABSTRACT

Mykhailo Fialka. A document containing a state secret as a subject of criminal offenses in the sphere of protection of state secrets. The subject of scientific research, implemented within the scope of a scientific article, are documents containing state secrets, as the subject of criminal offenses in the sphere of protection of state secrets. The purpose of this study is to analyze the problem of a document containing a state secret as a subject of criminal offenses in the field of state secret protection. Achieving the set goal within the scope of our scientific research is realized through the fulfillment of the corresponding task, namely: through the analysis of the content of individual criminal law norms, which provide for the establishment of criminal liability for socially dangerous acts in the sphere of state secret protection.

In the process of scientific research, the vast majority used general scientific methods, namely: analysis, generalization, systematic approach, and study of documents. This, in turn, made it possible to formulate the novelty of scientific research, which consists in establishing the content of the concept of a document containing a state secret and defining it as a subject of criminal offenses in the sphere of protection of state secrets.

Having studied the essence of the term "document" and its variety "document containing a state secret", the presence of certain characteristic features is emphasized, namely: the basic understanding in this terminological set is the concept of "document"; a document containing a state secret is used in the field of state secret protection.

Having analyzed the content of the Criminal Code of Ukraine, it is emphasized that in the structure of the law, there are several groups of norms in which a document containing a state secret is defined as the subject of a criminal offense: the direction of the provision of a document containing a state secret as the subject of a criminal offense; an indirect indication of the possibility of the existence of the subject of a criminal offense in the form of a document containing a state secret; the subject means information (information) classified as a state secret.

It is concluded that in the Criminal Code of Ukraine, there are several criminal law norms in which the subject of a criminal offense is a document containing a state secret (Articles 114, 114-2, 328, 329, and 422 of the Criminal Code of Ukraine); in some criminal law regulations, the legislator directly indicates the clarity of a document containing a state secret, and in some only indirectly; in the case of the legislator's use of the terms "information", "information" during the legislative construction of the subject of a criminal offense, it must always be borne in mind that any information is a constituent part of the document.

Keywords: *document; a document containing a state secret; state secret; the subject of a criminal offense.*

УДК 343.911

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-231-237

Ассоль ШУЛЬЖЕНКО®

доктор філософії в галузі права
(Сумський національний аграрний університет,
м. Суми, Україна)

**КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МОТИВИ ОСІБ,
ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ПЕНІТЕНЦІАРНИЙ РЕЦИДИВ**

У статті проаналізовано особливості кримінологічних особливостей засуджених, що вчиняють пенітенціарний рецидив. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості вчинених злочинів в місцях відбування покарання за останні роки в Україні. Під час дослідження використані такі методи: загальнонаукові (опис, аналіз, синтез, пояснення, класифікація) та статистичний. Порівнювались поняття «повторні злочини», «злочини в місцях несвободи», «злочинність в місцях позбавлення волі», «пенітенціарний рецидив». Під час аналізу правових понять визначено, що найбільш повно кримінологічне явище вчинення злочинів засудженими в місцях позбавлення волі розкривається через поняття пенітенціарного рецидиву. У статті надано як загальні характеристики кримінологічних особливостей пенітенціарних рецидивістів, так і за різними категоріями злочинних проявів.

Ключові слова: *засуджений, злочин, кримінологічні характеристики, особа злочинця, позбавлення волі, покарання, рецидив.*

© А. Шульженко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1272-9638>

assol.shulzhenko@ukr.net

Постановка проблеми. Позбавлення волі на певний строк є одним із найсуворіших покарань в українському законодавстві. Воно застосовується до осіб, чії протиправні дії визнаються судом особливо небезпечними для суспільства. Тому засуджені до позбавлення волі за своїми кримінологічними особливостями становлять окрему групу осіб, що потребує дослідження. Особливий інтерес для кримінологів становлять особи, засуджені до позбавлення волі, що вчиняють злочини під час відбування покарання у виправних установах. Таке дослідження має на меті розроблення заходів попередження злочинності в місцях позбавлення волі, яка останні роки має тенденцію до зростання.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Вивченням кримінологічних складових засуджених осіб, які скоюють пенітенціарний рецидив, займалися такі вчені, як Є. Бараш, А. Богатирьов, І. Богатирьов, О. Губанова, О. Колб, Д. Колодчин, О. Михайлик тощо. Але неповного відображення в дослідженнях вітчизняних кримінологів набула тема, яка б надавала кримінологічну характеристику осіб, що вчиняють злочини під час відбування покарання. Такі дослідження необхідні не тільки для поглиблення та систематизації знань з цього питання, а й для практичного застосування – проведення профілактики та запобігання злочинності в місцях позбавлення волі.

Виклад основного матеріалу. Характеристика засуджених, що вчиняють злочини під час відбування покарань найчастіше пов'язується із такими поняттями, як повторність, сукупність злочинів та рецидив. На нашу думку, важливо визначити відмінності у цих правових поняттях перед тим, як виконувати опис кримінологічної характеристики. Всі ці поняття матеріального права включають вчинення однією особою двох і більше злочинів.

Відповідно до положень ст. 32 КК України повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею КК України. Особливістю повторності є вчинення однорідних або схожих за своїми ознаками злочинів незалежно, чи була засуджена особа, чи ні, за скоєння цих злочинів [1]. Сукупність не підходить в ролі характеристики особи, що вже відбуває покарання в місцях позбавлення волі, тому що саме поняття унеможливує притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до ст. 33 КК України. А поняття рецидиву в цьому випадку може застосовуватися тоді, якщо особа, що має судимість за умисний злочин, вчинила новий умисний злочин [1].

У кримінологічній літературі увага вчених зосереджується саме на рецидивній злочинності, якщо розглядати питання вчинення нового злочину під час відбування покарання особою, що має судимість. Але питання віднесеності такої злочинності до рецидивної залишається дискусійним. У кримінологічній літературі є поняття пенітенціарного рецидиву. Пенітенціарний рецидив завжди містить кілька елементів: скоєння тяжкого злочину, судимість, відбування покарання, місце відбування покарання, скоєння нового злочину в умовах ув'язнення. На думку О. Колба, потрібно розмежовувати пенітенціарну злочинність і злочинність в місцях позбавлення волі. Остання охоплює не тільки пенітенціарні установи, як місце вчинення таких злочинів, а й виходить за їх межі [2, с. 176]. Аналогічні погляди щодо цього були висловлені також і Є. Барашем [3, с. 64–65].

І. Г. Богатирьов, аналізуючи такий елемент пенітенціарної злочинності, як місце відбування покарання, визначає його як місце несвободи [4, с. 15]. На нашу думку, місцем несвободи може бути і місце, за яким встановлюється адміністративний нагляд, місце для домашнього арешту та інші місця, пов'язані із заходами забезпечення кримінального провадження, відповідно до положень КПК України. Тож як кримінальні, так і кримінально-процесуальні засади можуть обмежувати свободи суб'єкта кримінального провадження на законних підставах. Тому таке визначення виходить за межі кримінального права, і з цієї причини не може бути, на нашу думку, використане як узагальнення для рецидиву в місцях позбавлення волі.

Головним словом у понятті «пенітенціарний рецидив» є слово рецидив, тобто вчинення нового злочину, а пенітенціарна складова може вказувати не тільки на місце позбавлення волі, а й на місце відбування покарання засудженою особою, тому за суттю поняття пенітенціарного рецидиву повністю відображає зміст вчинення засудженим в місцях примусового перебування, відповідно до вироку суду, нового злочину. Пенітенціарність розглядається у зв'язку із закінченням досудового і судового розгляду, пов'язана з доведенням вини та подальшим відбуванням покарання разом із обмеженнями

такого відбування. Тому в подальшому ми будемо використовувати поняття пенітенціарного рецидиву як вчиненого злочину в місцях позбавлення волі засудженим. Місцем позбавлення волі, відповідно до ст. 63 КК України, зважаючи на визначення поняття покарання у виді позбавлення волі, є ізольована кримінально-виконавча установа [1]. Пенітенціарна установа і виправна установа є за своїми функціями та призначенням схожими, але не тотожними поняттями.

Кримінологічні характеристики особи злочинця, що перебуває у місцях позбавлення волі, містять у собі кримінологічні характеристики особи злочинця в загальному розумінні. До основних кримінологічних ознак злочинця відповідно до теорії кримінології належать: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціально-рольові, морально-психологічні, психологічні властивості [5, с. 34].

Якщо досліджувати осіб, які вчиняють злочини, перебуваючи в місцях позбавлення волі, система кримінологічних ознак, на нашу думку, може групуватися окремо для осіб, що вчинили в місцях позбавлення волі злочин загально кримінальної спрямованості, а також ті, що вчинили злочин проти правосуддя. Досліджуючи риси пенітенціарного злочинця, ми виділяємо як загальні кримінологічні риси, так і окремі, пов'язані із специфікою вчиненого злочину.

Серед норм закону, які передбачають відповідальність за скоєння злочинів в місцях позбавлення волі, є злочини розділу XVIII «Злочини проти правосуддя»: ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі та у виді позбавлення волі; злісна непокоря вимогам адміністрації виправної установи; дії, що дезорганізують роботу виправних установ; втеча з місць позбавлення волі або з-під варти. Але фактично в місцях позбавлення волі фіксуються і злочини проти життя та здоров'я особи; проти волі честі та гідності; проти статевої свободи та статевої недоторканості; злочини проти власності; злочини у сфері обігу наркотичних засобів тощо. Тож у місцях позбавлення можливе вчинення декількох категорій злочинів, що залежить від кримінологічної спрямованості і мотивації особи злочинця.

Якщо розглядати демографічні ознаки осіб, що вчиняють злочини під час позбавлення волі, до них належать: стать, вік, освіта, місце народження, місце проживання, громадянство тощо.

Серед осіб, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, переважно особи чоловічої статі, тому можна зробити висновок про вчинення пенітенціарного рецидиву теж особами чоловічої статі. Якщо порівнювати кількість ув'язнених чоловіків і жінок, їх співвідношення становить 80 % до 20 %. Відомості про таких осіб підлягають внесенню до Єдиного реєстру засуджених осіб та осіб, узятих під варту. Серед осіб чоловічої статі рецидив становить 90–93 % [6, с. 556]. І. Г. Богатирьов наводить результати анкетування співробітників виправних установ, відповідно якому рецидив жінок становить 25 % від загального, а чоловіків, відповідно, 75 %. Рецидив насильницьких кримінальних правопорушень вчиняють чоловіки – 85 % від загальної кількості ув'язнених, 15 % – жінки [4, с. 135].

Покарання відбувається засудженими часто за територіальним принципом: у межах області.

Вікові групи засуджених до позбавлення волі поділяють так: 18–22 – 10 %, 23–25 – 15 %, 26–30 – 30 %, 31–40 – 25 %, 41–50 – 20 % [7, с. 138].

Кримінально-правовими ознаками, що характеризують особу злочинця, що скоїв пенітенціарний рецидив, є дані про склад вчиненого злочину, мотиви злочинної діяльності, характер та спрямованість посягань, одиночний чи груповий характер, фактичний чи юридичний рецидив тощо.

Якщо розглядати злочини, що вчиняються засудженими, на нашу думку, їх треба поділити на дві групи: загально кримінальної спрямованості (крадіжки, звалтування, спричинення тілесних ушкоджень тощо) і злочини спеціальної спрямованості (тільки злочини проти правосуддя). Щодо злочинів загальнокримінальної спрямованості, немає відображення в статистичній інформації їх повної кримінологічної картини з причини значного процента латентності. Відсутність статистичної інформації не унеможливило їх реального вчинення, але заява про такі злочини з боку потерпілих (вони є теж ув'язненими) перебуває в опозиції до наявної кримінальної субкультури і робить фіксацію таких фактів майже неможливим. Але це не спростовує, на нашу думку, відсутності посягань на майно ув'язнених, життя та здоров'я, честь та гідність, статева свободу та недоторканість.

Залежно від наявності ознак насильства під час скоєння пенітенціарного рецидиву, повторні злочини можна класифікувати як ті, що містять насильницьку складову, так і ненасильницьку. Відповідно до цієї класифікації і особи злочинців в місцях позбавлення волі – ті, що вчиняють насильницький рецидив (згвалтування, побої, вбивство), і ті, що вчиняють рецидив без застосування насильства (втеча, крадіжка, незаконний обіг наркотичних засобів).

Дослідженню насильницької злочинності в місцях позбавлення волі присвячені окремі кримінально-правові та криміналістичні праці. Зокрема, наведено статистику, що вбивства в місцях позбавлення волі вчиняються переважно у нічний час (65 %). Значно менший відсоток становить вчинення вбивств у вечірній час (10 %) і денний (20 %). Серед місць вбивств визначаються найчастіше у місцях прогулянок (10 %), безпосередньо на дільницях (30 %), на господарському дворі (20 %). Такі показники свідчать про сплановані, підготовані, умисні дії, вибір часу, місця і жертви вчинення злочину [8, с. 207–208].

О. Михайлик знайомить з показниками попередньої судимості осіб, які вчинили рецидив в установах відбування покарань: за ст. 115 КК України мають попередню судимість 36,4 %, за ст. 121 КК України – 31,9 %, за ст. 185 КК України – 14,0 %, за ст. 187 КК України – 45,5 %, за ст. 296 КК України – 5,7 %, за ст. 391 КК – 4,7 % [9, с. 206]. За цією статистикою очевидно, що особи, які попередньо вчинили особливо тяжкий злочин, якими є посягання на життя та здоров'я іншої особи, можуть вчинити його повторно в місцях ув'язнення з більшою вірогідністю, ніж ті особи, які вчинили менш тяжкі злочини – кожен третій має схильність до рецидиву, а у випадку засудження за розбій – кількість випадків зростає майже вдвічі. Це свідчить про відсутність розкаяння у вчиненому раніше, про низьку правову свідомість, про нехтування правами іншої особи, зневагу до режимних вимог, намагання самоствердитись за будь-яку ціну, навіть ціною свободи.

Кримінологічний портрет пенітенціарного рецидивіста, на думку О. Михайлика, це засуджена особа, віком 30 років, чоловічої статі, з низьким рівнем освіти, що є представником неформальної групи та порушником встановленого порядку в режимній установі [9, с. 207].

Д. Цехан наводить таку класифікацію злочинів, вчинених в місцях позбавлення волі: за мотивом, обстановкою; соціально-кримінологічними характеристиками особи злочинця; структурованістю формування умислу; територіально-просторовими особливостями; за знаряддями і засобами.

Особливий інтерес, на нашу думку, становить класифікація за мотивами, що містить:

- мотиви становлення і підвищення злочинного авторитету серед засуджених, посилення кримінального впливу та розвитку злочинної кар'єри;
- мотиви помсти;
- мотиви встановлення неформального контролю за установою виконання покарань;
- корисливі мотиви;
- мотиви патологічного потягу до вживання наркотичних препаратів [10, с. 293].

Особливостями психологічної характеристики осіб, що вчиняють рецидив у місцях позбавлення волі, є низький рівень психологічної готовності до відбування покарань; уміння вдало приховувати свої справжні погляди і наміри. Серед ціннісних орієнтацій у таких осіб домінуючими є егоїстичні корисливі спрямування: вигода, власний добробут; самолюбство, низький рівень правосвідомості [11, с. 17].

Серед пенітенціарних рецидивів, найменш досліджених в кримінології, виділяють статеві, і відповідно, найменше публікацій є з теми статевого рецидивістів в місцях ув'язнення. Такі злочини є мало дослідженими кримінологами з причин значної латентності. У зв'язку з цим і особа статевого пенітенціарного рецидивіста є найменш описаною і дослідженою. У статевого насильства в місцях позбавлення волі нетиповий характер. При цьому особи злочинців можуть перебувати з особами потенційних жертв у конфлікті, і згвалтування є способом вирішення такого конфлікту. Окрім того, жертвою може стати особа і внаслідок групового згвалтування, а передують цьому найчастіше відмови потенційної жертви слідувати правилами, встановленим у групі.

В. Синюк свідчить, що за даними статистики 90 % ув'язнених є гомосексуалістами. Кримінолог виділяє такі психологічні характеристики осіб, що вчиняють згвалтування (акти мужолозтва) в ув'язненні, як: схильність до перейняття традицій кримінальної субкультури, активна сексуальна позиція, конфліктність,

мстивість, садизм. Для таких осіб характерний вік до 30–35 років, дії насильницького характеру в групі, демонстративний характер дій [12, с. 470]. Серед мотивів насильницьких дій статевого характеру називаються також мотив самоствердження, корисливий (не пов'язаний із сексуальним самосприйняттям індивіда), мотив задоволення статевого потягу [13, с. 13].

Якщо аналізувати психологічні властивості осіб, що вчиняють мужолозтво в місцях позбавлення волі, залежно від мотиву, можна розрізнити кілька видів вольових властивостей: при мотиві самоствердження – здатність свідомо регулювати свою поведінку, досягати певної мети, здатність ухвалювати і виконувати рішення, а при задоволенні статевого потягу яскраво проявляються емоційні властивості у вигляді сили та темпу реагування на збудники, проявів темпераменту, емоційного збудження тощо.

Ще одну групу пенітенціарних злочинців представлена тими, хто вчиняє в місцях позбавлення волі злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Кожен восьмий ув'язнений пов'язаний із вживанням наркотичних речовин, а 25 % наркотизації відбувається саме в місцях позбавлення волі.

Особи, що скоюють рецидив розповсюдження наркотиків, до ув'язнення ніде не працювали і не навчалися, вели аморальний спосіб життя. Такі особи мають залежність від соціальної групи, постійно взаємодіють з іншими суб'єктами, мають певний досвід та обсяг знань, пов'язані з наркотичними засобами, їх дією, а також таких осіб характеризує вузькість поглядів. Мотивом вчинення повторного злочину є часто корисливий, також особа може в такий спосіб завойовувати собі авторитет.

Останні десятиріччя формується кримінальна субкультура наркоманів в місцях позбавлення волі, що містить пошук нових наркотичних речовин, ринки збуту, ціннісні орієнтації, особливу ідеологію тощо. Форма поведінки і спосіб мислення в реалізаторів наркотичних речовин відрізняється від інших ув'язнених: це один із видів професійної злочинності, який маргіналізує частину суспільства. Наркоділки, на відміну від наркоманів, зовні респектабельні, аморальні та деспотичні, які можуть здійснювати вироблення, реалізацію, розповсюдження, схиляння до вживання. Для них характерна злочинна ідеологія, стійка злочинна спрямованість поведінки [14, с. 109]. За демографічними ознаками, вік наркоділків в місцях покарань становить від 18 до 30 років (51,9 %), це переважно чоловіки (76,6 % від загальної кількості ув'язнених), 19 % скоєні у групі, у 80 % така група утворювалась стихійно. Особи-дилери мають переважно середню або середню спеціальну освіту (89 %) [15, с. 500]. Тобто деякі показники збігаються з показниками рецидивної злочинності, але є й характерні відмінності у мотивації та окремих психологічних характеристиках.

Висновки. Кримінологічна характеристика засуджених, що вчиняють пенітенціарний рецидив, має свої відмінності, пов'язані з категорією вчинених протиправних дій, а також загальні (спільні) риси, характерні для кожної категорії. До загальних ми відносимо такі демографічні ознаки: чоловіча стать, середній вік вчинення пенітенціарного рецидиву – 30 років, рівень освіти – переважно середня та середньо-спеціальна. У процентному співвідношенні, кожен третій з ув'язнених вчиняє рецидив. Але для кожної групи злочинів характерні свої особливості кримінологічних характеристик. Наприклад, найбільше рецидивних проявів виявляється через посягання на життя та здоров'я особи, а також використання насильства під час заволодіння чужим майном. Мотивами насильницького рецидиву є помста і самоствердження. Під час аналізу рецидиву статевих злочинів встановлено, що протиправні дії частіше вчиняються в групі, мають демонстративний характер, мають мотиви як статевої, так і нестатевої (самоствердження). Рецидив злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, характеризує особу злочинця як корисливу, деспотичну, аморальну, яка діє з корисливим мотивом і відрізняється широкою соціальною взаємодією.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Колб О. В. Запобігання злочинності в місцях позбавлення волі : навч. посіб. Луцьк, РВВ «Вежа», Волин. держ.ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. 494 с.
3. Бараш Є. Ю. Злочинність в місцях позбавлення волі: основні тенденції та динаміка. *Юридична Україна*. 2017. № 5-6. С. 64–67.

4. Пенітенціарна кримінологія : підручник / Богатирьов І. Г., Боровик А. В., Джужа О. М. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 464 с.
5. Кримінологія у схемах (з додатковими матеріалами) : навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Дьоменка. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 142 с.
6. Колодчин Д. В. Стан, рівень, динаміка та структура злочинності серед осіб, які перебувають на обліку уповноваженого органу з питань пробації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 553–557.
7. Богатирьов І. Г. Антикриміногенний вплив на злочинність в місцях несвободи України : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 432 с.
8. Шеленіна К. Г. Обстановка вбивств, учинених засудженими в місцях позбавлення волі. *Актуальні проблеми сучасної науки у дослідженнях молодих вчених : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи (м. Харків, 16 трав. 2019 р.)*. Харків : ХНУВС, 2019. С. 206–209.
9. Михайлик О. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє насильство в установах виконання покарань. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 204–208.
10. Богатирьов А. І. Злочинність серед засуджених у місцях несвободи: кримінологічна характеристика та запобігання : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Ун-т фіскальної служби України. Ірпінь, 2020. 42 с.
11. Цехан Д. М. Класифікація злочинів, учинених у місцях позбавлення волі, як складний теорії оперативно-розшукової протидії злочинності в установах виконання покарань. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 290–296.
12. Синєкий О. В. Кримінопеналогічний аналіз феномену статевих ексцесів засудженого. *Форум права*. 2008. № 3. С. 469–473.
13. Губанова О. В. Кримінологічна характеристика та запобігання звалтуванню (на підставі матеріалів практики АРК) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Таврійський нац. ун-т. Київ, 2008. 21 с.
14. Гладкова Є. О. Субкультура наркоманів як об'єкт кримінологічного аналізу. *Международный научный журнал «Верховенство права»*. 2019. № 1. С. 105–111.
15. Криштоп С. В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 498–502.

Надійшла до редакції 03.07.2023

References

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 [Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25-26, art. 131. [in Ukr.].
2. Kolb, O. V. (2005) Zapobihannia zlochynnosti v mistsiakh pozbavleniia voli [Prevention of crime in prisons] : navch. posib. Lutsk, RVV «Vezha», Volyn. derzh.un-tu im. Lesi Ukrainky, 494 p. [in Ukr.].
3. Barash, Ye. Yu. (2017) Zlochynnist v mistsiakh pozbavleniia voli: osnovni tendentsii ta dynamika [Crime in prisons: main trends and dynamics]. *Yurydychna Ukraina*. № 5-6, pp. 64–67. [in Ukr.].
4. Penitentsiarna kryminolohiia [Penitentiary criminology] : pidruchnyk / Bohatyrov I. H., Borovyk A. V., Dzuzha O. M. Odessa : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2022. 464 p. [in Ukr.].
5. Kryminolohiia u skhemakh (z dodatkovyimi materialamy) [Criminology in diagrams (with additional materials)] : navch. posib. / za zah. red. S. V. Domenka. Zaporizhzhia : ZNU, 2006. 142 p. [in Ukr.].
6. Kolodchyn, D. V. (2022) Stan, riven, dynamika ta struktura zlochynnosti sered osib, yaki перебувають на обліку уповноваженого органу з питань пробації [State, level, dynamics and structure of crime among persons registered with the authorized body on probation]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 11, pp. 553–557. [in Ukr.].
7. Bohatyrov, I. H. (2019) Antykryminohennyi vplyv na zlochynnist v mistsiakh nesvobody Ukrainy [Anti-criminogenic influence on crime in places of deprivation of liberty in Ukraine] : monohrafiia. Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 432 p. [in Ukr.].
8. Shelenina, K. H. (2019) Obstanovka vbyvstv, uchynenykh zasudzhenyimi v mistsiakh pozbavleniia voli [The situation of murders committed by convicts in prisons]. *Aktualni problemy suchasnoi nauky u doslidzhenniakh molodykh vchenykh. : tezy dop. uchastykiv nauk.-prakt. CONF. z nahody sviatkuvannia Dnia nauky, vidznachennia Dnia Yevropy ta 70-richchia zasnuvannia Rady Yevropy (m. Kharkiv, 16 trav. 2019 r.)*. Kharkiv : KhNUVS, pp. 206–209. [in Ukr.].
9. Mykhailik, O. (2019) Kryminolohichna kharakterystyka osoby, yaka vchyniaie nasylstvo v ustanovakh vykonannia pokaran [Criminological characteristics of a person who commits violence in penal institutions]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 9, pp. 204–208. [in Ukr.].
10. Bohatyrov, A. I. (2020) Zlochynnist sered zasudzhenykh u mistsiakh nesvobody: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia [Criminality among convicts in places of imprisonment : criminological description and prevention] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.08 / Un-t fiskalnoi sluzhby Ukrainy. Irpin, 42 p. [in Ukr.].
11. Tsekhan, D. M. (2019) Klyasyfikatsiia zlochyniv, uchynenykh u mistsiakh pozbavleniia voli,

yak skladnyi teorii operativno-rozshukovoi protydyi zlochynnosti v ustanovakh vykonannia pokaran [Classification of crimes committed in places of deprivation of liberty as a complex theory of operative and investigative countermeasures against crime in penal institutions]. *Yurydychnyi biuletен*. Issue 11. Part 2, pp. 290–296.

12. Synieokyi, O. V. (2008) Kryminopenolohichniy analiz fenomenu statevykh ekstsiv zasudzenoho [Criminological analysis of the phenomenon of sexual excesses of the convicted]. *Forum prava*. № 3, pp. 469–473. [in Ukr.].

13. Hubanova O. V. (2008) Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia zgvaltuvanniu (na pidstavi materialiv praktyky ARK) [Criminological characteristics and prevention of rape (on the basis of ARC practice materials)]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Tavriiskiy nats. un-t. Kyiv, 21 p. [in Ukr.].

14. Hladkova, Ye. O. (2019) Subkultura narkomaniv yak ob'ekt kryminolohichnoho analizu [The subculture of drug addicts as an object of criminological analysis]. *Mezhdunarodnyy nauchnyy zhurnal «Verkhovenstvo prava»*. № 1, pp. 105–111. [in Ukr.].

15. Kryshchop, S. V. (2018) Kryminolohichna kharakterystyka osoby zlochynstva, yakyy vchyniaie zlochynny u sferi nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv, psyhotropnykh rehovyn, yikh analogiv abo prekursoriv [Criminological characteristics of a criminal who commits crimes in the field of illegal trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors]. *Molodyi vchenyi*. № 12 (64), pp. 498–502. [in Ukr.].

ABSTRACT

Assol Shulzhenko. Criminological characteristics of convicts who commit crimes while serving a punishment in the form of deprivation of liberty. The article deals with criminological features of convicts who commit penitentiary relapse. The topicality of the topic is due to the increase in the number of crimes committed in places of punishment in Ukraine in recent years. During the research, the following methods were used: general scientific (description, analysis, synthesis, explanation, classification) and statistical. During the study, the concepts of "repeated crimes", "crimes in places of deprivation of liberty", "crime in places of deprivation of liberty", "penitentiary relapse" were compared. During the analysis of legal concepts, it was determined that the most complete criminological phenomenon of the commission of crimes by convicts in places of deprivation of liberty is revealed through the concept of penitentiary recidivism. This definition includes the presence of a criminal record and gives an indication of the place where the new crime was committed.

The article also provides general characteristics of the criminological features of penitentiary recidivists, as well as various categories of criminal manifestations. Penitentiary recidivists are classified into two general groups, depending on the nature of recidivism. The first group is persons who commit crimes of a general criminal nature (thieves, hooligans, rapists, as well as those who encroach on the lives and health of other persons in prisons). The second group is represented by persons who have committed crimes against justice. This is a special orientation, which is connected precisely with the place of serving the punishment and is directed against the regime, against justice. Criminological features of drug dealers are selfish motives, the presence of a stable ideology, and a low level of legal awareness.

Keywords: *convict, crime, criminological characteristics, identity of the criminal, deprivation of liberty, punishment, recidivism.*